

Et saga- værksted

Da efteråret ramte København i oktober 1826, blev siderne til en læserevolution trykt på Andreas Seidelins bogtrykkeri i Pilestræde. Kuglerne af papir blev støbt, da den første danske historiske roman lå klar til udgivelse i tre bind. Romanen var skrevet af digteren Bernhard Severin Ingemann og omhandlede middelalderkongen *Valdemar Seier*, også kendt som Valdemar 2. Sejr (1170-1241).

Den på det tidspunkt 37-årige forfatter var allerede da en populær og vellidt forfatter. Ja, faktisk var damerne i København helt pjattede med den følsomme poet med de isblå øjne og det lyse krøllede hår. I et sådant omfang, at Bakkehusværtinden Kamma Rahbek (1775-1829) mente, at det næsten var for meget af det gode med al den tilbedelse. Det var i kølvandet på udgivelser som *De sorte Riddere*, *Masaniello* og *Reinald Underbarnet*, hvor Ingemann bragte den højstemte og følelsesladede tyske romantik til Danmark.

Ingemann havde i 1822 landet sin første – og sidste – fastansættelse, da han takkede ja til jobbet som lektor i dansk litteraturhistorie ved Sorø Akademi. Han havde giftet sig med sit livs kærlighed, billedkunstneren Lucie Marie Mandix (1792-1868). Hun var egentlig for fin til ham, fordi hun kom fra en højere socialklasse, men parret fik lov til at få hinanden, da Lucies forældre gerne så deres datter



Siden 1586 har Sorø Akademi på Sjælland fungeret som kostskole. Ingemann og hustru boede i en af de to gule pavilloner, som flankerer den hvide hovedbygning til højre i billedet. Oprindeligt var hele akademiet opført i denne stil, men kun lærerboligerne overlevede den store brand i 1813.

**|| Jens Nørgaard
Larsen/Ritzau Scanpix**

lykkelig. Tiderne pegede frem mod ægteskabet som drevet af lyst og kærlighed, ikke tvang og pligt. Tiderne stod i romantikkens tegn. Sammen boede Bernhard og Lucie i et lille gult hus ved siden af akademiet, lige ned til Sorø Sø. En utrolig smuk plet i Danmark.

Det faste job, omgivelserne, Danmarks mistrøstige situation i begyndelsen af 1820'erne efter bankerot og tabet af Norge samt vennen N.F.S. Grundtvigs (1783-1872) opfordring til at skrive en danmarkshistorie for menigmand ansporede digteren til at kaste sig ud i forsøget. Grundtvig fulgte både nøje og fornøjet med under arbejdet, og Ingemann tog Grundtvigs ord til sig om at skabe et "værksted for Danmarks saga" i Sorø, som Vartovpræsten for-

ventningsfuldt formulerede det året før den første udgivelse.

Med romanen indledte Ingemann et decideret litterært felttog, hvis formål var at vække danskerne for historiens og nationens sag: ”Stig op af graven, du slægt, som døde”, lyder de ord, der indleder Ingemanns værk. Ingemann havde allerede i 1824 påbegyndt sin danmarkshistorie, da han udgav digtet ”Waldemar den Store og hans Mænd”. Digtet var det første i den række af historiske værker, som frem til 1836 var genstand for Ingemanns udelte opmærksomhed, og som skulle sikre ham en plads i dansk litteraturhistorie, som ingen anden dansk forfatter nogensinde har haft hverken før eller siden. Ingen andre danske romaner er til dato blevet så udbredte og læste blandt alle dele af den danske befolkning eller har haft så stort et nationsopbyggende sigte som disse. Det er danmarkshistoriens største litterære enkeltsatsning, et imponerende pletskud.

Før året 1826 var omme, modtog Ingemann et brev fra en begejstret ven, der varmt lykønskede ham med ”en ny erobring i vort skriftrige”. Venen kunne desuden berette, at hans ”lille kone” også havde sluttet *Valdemar Seier*, og det blev netop romanernes kendetegn: De blev læst blandt alle køn, aldre og socialklasser. Som en avis skrev flere år senere, var det Sorødigteren, der i sine historiske fortællinger

”gav den danske ungdom, og ikke blot de højere samfundsklassers, men også almuens, den kæreste læsning, hvorved Ingemann bidrog uendelig meget til at vække og styrke den nationale følelse”.

Det var særligt romanerne med deres lettilgængelige prosa, der gav Ingemann en trone i litteraturens kongerige.

Valdemar Seier (1826), *Erik Menveds Barndom* (1828), *Kong Erik og de Fredløse* (1833) samt *Prinds Otto af Danmark* (1835) var så slagkraftige i deres budskaber, at "Ingemanns historiske romaner" i dag er blevet et begreb, ligesom værkerne har deres eget opslag i både danske og udenlandske leksika. Disse historiske romaner er omkranset af digtet "Valdemar den Store og hans Mænd" (1824) samt det sidste værk i rækken, "Dronning Margrete" (1836). Et sammenhængende værk på i alt seks bøger.

Ingemanns læserevolution var slagkraftig og omsiggribende. Som et litterært granatchok, der i løbet af kort tid forplantede sig til de fleste danskere. Ingemann havde en let og flydende pen og skrev sine fortællinger med op til flere indbyggede plot-dramaer. Ingemanns værker byder på alt fra både spænding, drab og rævekager til ulykkelige kærlighedshistorier samt mytiske, faktiske og opfundne figurer. Det er sandsynligvis første gang, at dansk historie er blevet formidlet så letforståeligt og spændende, et

"udtryk for en demokratisk vilje til at befri historien, hvor den 'ligger død, dunkel og uanskelig i annaler og arkiver', og formidle den til folket i en form, som gør den vedkommende og levende".

Det er en meget nøjagtig og rigtig formulering og dertil en pointe, vi ikke må glemme, når vi tænker på værkerne retrospektivt. Ingemann satte kort sagt strøm til historien, så den nærmest materialiserede sig som "et slot i Vesterled med gyldne skjolde og tårne i funkende guld" – for nu at parafrasere digteren selv, selv om det er lidt *cheesy*.

Ingemanns guldhorn fik desværre samme skæbne som de originale guldhorn. Efter næsten 75 år i Frederiksborg Slots varetægt blev hornet stjålet i juni 1970. Tyven var en tysk elektronikingeniør, som foruden hornet slap væk med to sovseskåle og et sølvfad under jakken – midt i museets åbningstid. Efter godt 40 års fravær dukkede hornet op på en auktion i Amsterdam i 2009. Det er i dag udstillet på Frederiksborg Slot sammen med J.V. Sonnes (1801-1890) maleri af Ingemanns fødselsdag.
 || Frederiksborg – Nationalhistorisk Museum



Åndelig oprustning

Så når jeg her bruger ord som ”felttog”, ”erobring” og ”revolution”, er det helt bevidst. Kampen om nationen blev vundet med pennen og ikke med sværdet, med kærlighed og ikke med krig, og den handlede netop om at nationalisere folket. Derfor knæsesættes året 1826 i denne bog som året for den nationale romantiks folkelige gennembrud i Danmark. Argumentet er, at det var Ingemanns historiske romaner, med *Valdemar Seier* i spidsen, der bragte nationalromantikken ud til den brede danske befolkning.

Valdemar Seier er mellem 1826 og 1987 udgivet mere end 30 gange i Danmark. Så sent som i 1909 blev romanen anbefalet som konfirmationsgave

hos C. Holms boghandel, og bøgerne er i børne-
bogsversioner udgivet til helt op i 1980'erne. I 1987
udgav det Danske Sprog- og Litteraturselskab (DSL)
Valdemar Seier i rækken af Danske Klassikere. Der
er tale om en tekstkritisk udgave af originaludgaven
med indledning og kommentarer, og dermed blev
romanen officielt kanoniseret som en betydnings-
fuld dansk klassiker.

200 år senere, hvor vi kan fejre udgivelsen af en
af de mest populære danske romaner til dato, er
Danmark blevet en *nation*. For så længe siden, at
de fleste knap kan forestille sig, at det skulle være
anderledes. Jeg vil påstå, at det i høj grad er Inge-
manns fortjeneste. Og egentlig er det ingen ny iagt-
tagelse. Det havde man allerede på fornemmelsen i
Ingemanns samtid. På sin 70-årsfødselsdag den 28.
maj 1859 blev digteren overrakt et flot drikkehorn
i sølv med motiver fra sine litterære bedrifter. En
passende gave til Danmarks nationaldigter, som
han da for længe siden var blevet udråbt som. En
avis skrev, at hyldningen var et smukt bevis på,
hvordan digteren ved sine skrifter havde trængt
sig ind i det "egentlige folk", idet han har åbnet dets
blik for nationens herlige minder og fortids bedrif-
ter og derved vækket og styrket dets kærlighed til
fædrelandet".

Hornet var skabt af guldsmed Arent Dragsted
(1821-1898) og modelleret af billedhugger Chri-
stian Carl Peters (1822-1899). Det var besat med
ædelsten som brillanter, rubiner og smaragder.
Om den bredeste del, lige under indskriften, står
de to Valdemarers navn (den Store og Sejr) skrevet
sammen med Absalon, Liden Kirsten og Dagmar,
Margrete, Niels Ebbesen og Holger Danske. Hornet
bæres af dværge (*De underjordiske* fra Ingemanns
værk af samme navn), og dertil er hornet udsmyk-
ket med gotiske pirater, havfruer og alfer. Et sandt

overflødighedshorn af heltene i Ingemanns litterære forfatterskab og særligt fra de historiske fortællinger. Hornet blev fyldt med en Johannisberger-øl, sendt af enkedronning Caroline Amalie (1796-1881), hvorefter det gik på omgang mellem gæsterne.

De hellige Kongebøger

Kært barn har mange navne. Så hvad skal vi kalde Ingemanns historiske værker? I folkemunde blev Ingemanns værker kaldt for *Kongebøgerne*. Som det hed sig i talrige aviser: "Almuen har døbt dem med hædersnavnet 'Kongebøgerne'". Når man sædvanligvis bruger begrebet Kongebøgerne, er det i forbindelse med Biblen. Kongebøgerne betegner 1. og 2. Kongebog i Det Gamle Testamente med beretningen om Israels historie fra kong Salomons tronbestigelse til eksilet i Babylon. Det er en grundlæggelseshistorie, hvor kimen til en jødisk-kristen identitet lægges. På samme måde formulerede Ingemann et decideret nationalromantisk *program*, som havde til hensigt at lære den menige dansker at elske og dyrke dyder som kristent sindelag, kærlighed til fædrelandet og dets konger (og en enkelt dronning), næstekærlighed og pligtfølelse samt respekt for historiens store mænd og kvinder såvel som den jævne dansker, *folket*. Kort sagt Gud, konge og fædreland.

Den narrative struktur, vi finder hos Ingemann, har meget tilfælles med den struktur, vi også kender fra Biblen. Store konger, deres krige, bedrifter og udfordringer, moralske habitus eller mangel på samme er vævet sammen til én stor episk fortælling. Det er netop i litterære studier blevet fremhævet, hvordan Biblen kan forstås som "den store kode" for fortællinger i vesten. For den moderne læser fremstår Ingemanns tekst muligvis ensidig i sin fremstilling af begivenheder og perso-